

Н. М. ЦЫНГАЛЕУ

АДБОР КЛОНАВЫХ ПРЫШЧЭПАЎ ДЛЯ СЛІВЫ ПА ЗІМАЎСТОЙЛІВАСЦІ НА ПАЎДНЁВЫМ ЗАХАДЗЕ БЕЛАРУСІ

Адным са шляхоў інтэнсіфікацыі садоўніцтва з'яўляецца стварэнне нізкарослых ушчыльненых пасадак на слабарослых прышчэпах, якія вегетацыйна размнажаюцца, забяспечваюць ранняе ўступленне ў плоданашэнне, а таксама памяншэнне памераў дрэў, атрыманне высокіх ураджаяў з адзінкі плошчы. Калі праблема стварэння слабарослых насаджэнняў семечкавых культур практычна вырашана, то падбор прышчэпаў для костачкавых культур знаходзіцца ў стадыі інтэнсіўнага пошуку. Галоўным фактарам, які вызначае зімаўстойлівасць прышчэпенага пладовага дрэва, з'яўляецца наяўнасць гэтай прыкметы ў прышчэпы, якая выкарыстоўваецца.

На паўднёвым захадзе БССР зімы няўстойлівыя, назіраюцца чаргаванні частых адліг са значным паніжэннем тэмператур. Устойлівае снегавое покрыва ўтвараецца ў канцы снежня, яго магутнасць к канцу зімы дасягае 20 см. У асобныя гады яно не ўтвараецца. Працягласць зімы 130—140 дзён. Нізкія тэмпературы ў каранёвай зоне назіраюцца вельмі рэдка. Аднак гэта не азначае, што тут зімаўстойлівасць клонавых прышчэпаў з'яўляецца неабавязковай. І ва ўмовах гэтага рэгіёна патрэбны прышчэпы з высокай зімаўстойлівасцю.

На Гродзенскай абласной сельскагаспадарчай доследнай станцыі работа па комплекснай ацэнцы клонавых прышчэпаў для костачкавых культур праводзіцца з 1983 г. Тут сабрана калекцыя з 43 форм прышчэпаў для слівы, атрыманых з НДІС Сібіры імя М. А. Лісавенка, Варонежскага СГІ, Крымскай доследна-селекцыйнай станцыі ВІР, ЦДЛ імя І. В. Мічурына і іншых навуковых устаноў.

На першым этапе закладзены калекцыйны матачнік для вывучэння прышчэпаў і атрымання акарэненых адводкаў і чаранкоў. Высаджана па 10 кустоў кожнай формы. Схема пасадкі 200×50 см.

Глеба на ўчастку дзярнова-падзолістая супясчаная, што развіваецца на лесебу звязаным, які з глыбіні 60—80 см падцілаецца марэнным суглінкам. Рэакцыя глебы слабакіслая (рН 5,2), колькасць гумусу 1,2%, забяспечанасць рухомым фосфарам — 13 і каліем — 15 мг/100 г глебы.

Ацэнка зімаўстойлівасці праводзілася ў палявых умовах пасля кожнай зімы шляхам агляду агульнага стану кустоў і аналізу зрэзаў галінак для выяўлення падмярзання драўніны розных узростаў. Раскопка каранёвай сістэмы для вызначэння ступені яе падмярзання праводзіцца толькі пры з'яўленні яго другасных прыкмет, г. зн. па стану кустоў пасля распускання. У кустоў з падмерзлымі карэннямі лісце дробнае, часта хларатычнае. У выпадках больш моцнага пашкоджання ўсыхаюць верхавіні парасткаў і буйныя галінкі.

Зімаўстойлівасць клонавых прышчэпаў слівы (1984—1987 гг.)

Прышчэпа	Падмярзанне надземнай часткі, бал		
	крытычная зіма (1987 г.)	суровая зіма (1985/86 г.)	мяккая зіма (1984 г.)

Варонежскі СГІ

ОД-2-3	1,0	0,5	0
АКУ 2-31	1,5	0,5	0
ОПА 15-2	1,0	0	0
ОП 23-23	1,5	0	0
Еўразія № 43	0,5	0	0

НДІС Сібіры імя Лісавенка

ВП×канадская 1	0	0	0
ВП×канадская 3	0	0	0
ВП×карзінская 1	0	0	0
ВП×карзінская 3	0,5	0	0
ВП×карзінская 4	0	0	0
ВП×ВВ 2п-24	1,0	0	0
146-1	1,0	0	0
146-2	1,0	1,0	0
15-6	1,0	0	0
140-1	0,5	0,5	0
140-2	0	0	0
140-4	0,5	0,5	0
141-2	0	0	0
205-5	1,0	0	0
61-5	1,0	1,0	0
Сеянец Юты	0,5	0	0
СВГ 11-19	1,0	1,0	0
ВСГ 132-2	1,0	1,0	0
9-46 (ВП×абрыкос)	3,5	2,5	1,0
306 (ВП×абрыкос)	4,0	3,0	1,0

Крымская станцыя ВІР

ВВА-1	4,0	1,5	1,0
ВВА 15-11	4,0	2,0	0
ВВА 31-22	3,0	1,0	0
АП-1 (Кубань)	5,0	3,0	2,0
АП-2 № 35	5,0	2,0	1,5
АП-3 № 2	5,0	3,0	2,0
АП-3 (15-40-14)	5,0	3,0	1,0
АП-5 № 6	5,0	2,0	1,0
АП-5 № 7	5,0	3,0	2,0
АП-5 № 8	5,0	4,0	2,0
АП-5 № 14	5,0	2,0	2,0
АП-5 № 15	5,0	3,0	1,0
9.55×сеянец Абільнай № 10	5,0	3,0	1,0

ЦДЛ імя Мічурына

МС-13	1,5	0	0
-------	-----	---	---

Іншыя ўстановы

Бесея×алыча 31/20	1,0	0	0
Чэрасота×аштарацкая	2,5	2,0	0
38-42	1,0	1,0	0,5
П-5-5	5,0	3,0	2,0

У гады вывучэння (1984—1987) зімы адрозніваліся шырокай разнастайнасцю. Зіма 1983/84 г. была мяккай. Мінімальнае тэмпература паветра складала $-16,8^{\circ}$, на паверхні снегавога покрыва дасягала -26° , на глыбіні 20 см у глебе апускалася да 0° . У гэту зіму надземная сістэма падмерзла да 2 балаў у прышчэпаў АП-1, АП-3 № 2, АП-5 № 7, АП-5 № 8, АП-5 № 14, П-5-5. У прышчэпаў 9-46, 306, ВВА-1, АП-2 № 35, АП-3 (15-40-14), АП-5 № 15, 9.55 × сеянец Абільнай № 10 падмерзлі верхавінкі аднагадавага прыросту (табліца).

Зімы 1984/85 і 1985/86 гг. не былі спрыяльнымі для перазімоўкі пладовых культур. У зіму 1984/85 г. тэмпература паветра апускалася да $-24,1^{\circ}$, на паверхні снегавага покрыва — да -32 , у слоі глебы 20 см — да 0° . Маразы былі працяглымі, устойлівымі, без адліг. На расліны ўздзейнічалі не столькі нізкія тэмпературы, колькі сума адмоўных тэмператур. Яна склала 1020° супраць $500-600^{\circ}$ сярэдняй шматгадовай. У зіму 1985/86 г. тэмпература паветра апускалася да $-26,5^{\circ}$, на паверхні снегавага покрыва — да -32° , у 20 см глебы — да 0° . У гэтыя зімы больш пацярпелі (да 3 балаў) 306, АП-1, АП-3 № 2, АП-3 (15-40-14), АП-5 № 7, АП-5 № 8, АП-5 № 15, 9.55 × сеянец Абільнай, П-5-5. Значны падмярзанні (да 2 балаў) адзначаны ў прышчэпаў Чэрасота × аштаракская, АП-5 № 14, АП-5 № 6, АП-2 № 35, ВВА 15-11, ВВА-1, 9-46. Не мелі прыкмет падмярзаньняў ОПА 15-2, ОП 23-23, Еўразія 43, ВП × канадская (1, 3), ВП × карзінская (1, 3, 14), 146-1, 146-2, 140-1, 140-4, 205-5, Сеянец Юты, МС-13, Бесея × алыча 31/20.

Найбольш крытычнай была зіма 1986/87 г., калі былі адзначаны сур'ёзныя пашкодванні многіх пладовых культур. Тэмпература паветра апускалася да -30° , на паверхні снегавага покрыва дасягала $-39,6^{\circ}$. Назіраліся працяглыя адлігі. У гэту зіму да ўзроўню снегавага покрыва вымерзлі АП-1, АП-2 № 35, АП-3 № 2, АП-3 (15-40-14), АП-5 № 6, АП-5 № 7, АП-5 № 8, АП-5 № 14, АП-5 № 15, 9.55 × сеянец Абільнай П-5-5 (табліца). На працягу вегетацыйнага перыяду надземная сістэма ў гэтых прышчэпаў аднавілася з пушышак, якія захаваліся пад снегам. Гэтыя прышчэпы ва ўсе гады маюць больш працяглы перыяд вегетацыі, ідуць у зіму з лісцем, не скончыўшы рост, з нявыспелымі парасткамі, што і прыводзіць да штогадовых падмярзаньняў аднагадовага прыросту. Нізкую зімаўстойлівасць паказалі прышчэпы ВВА 15-11, ВВА-1, ВВА 31-22, 306, 9-46 (3—4 балы), Чэрасота × аштаракская (2,5 бала). Выключную зімаўстойлівасць надземнай часткі паказалі прышчэпы ВП × канадская (1, 3), ВП × карзінская (1, 3, 4), 140-1, 140-2, 140-4, 141-2, Сеянец Юты. Трэба адзначыць высокую зімаўстойлівасць і іншых прышчэпаў Варонежскага СГІ і НДІС Сібіры.

Такім чынам, падмярзанне надземнай часткі ў некаторых прышчэпаў адбывалася больш-менш сістэматычна, аднак не было выпадкаў пашкоджанняў каранёвай сістэмы, што пацвярджаюць пробныя раскопкі. У клонавых прышчэпаў слівы асноўная маса каранёвай сістэмы размешчана на глыбіні 30—40 см. Тэмпература ж у слоі з каранёвай сістэмай не апускалася ніжэй за 0° . Нават у выключна суровую, але дастаткова снежную зіму 1986/87 г., калі тэмпература на паверхні снегавага покрыва склала $-39,6^{\circ}$, не адзначана падмярзанне каранёвай сістэмы, тэмпература ў слоі з каранёвай сістэмай не апускалася ніжэй за 0° . Зыходзячы з гэтага, адбор прышчэпаў па зімаўстойлівасці мы праводзілі па паказчыках падмярзаньня надземнай часткі, таму што яны адлюстроўваюць устойлівасць прышчэпаў да нізкіх тэмператур і могуць служыць надзейным крытэрыем ацэнкі (табліца).

Вывады

1. Рэкамендаваць для шырокага выпрабавання ва ўмовах паўднёвага захаду БССР зімаўстойлівыя прышчэпы слівы: ВП × канадская (1, 3), ВП × карзінская (1, 3, 4), 140-1, 140-2, 140-4, 141-2, 146-1, 146-2, 205-5, 61-5, СВГ 11-19, ВП × ВВ 2п-24, ОД-2-3, ОПА 15-2, Еўразія 43, МС-13, Бесея × алыча 31/20.

2. Лічыць немэтазгодным далейшае вывучэнне на паўднёвым захадзе БССР у якасці прышчэпаў гібрыдаў ВВА (1, 15-11, 31-22), АП (1, 2, 3, 5), 9.55 × сеянец Абільнай № 10, Чэрасота × аштаракская, П-5-5, 306, 9-46 з прычыны іх нізкай зімаўстойлівасці.

Summary

The results are presented for 43 clone plum stocks studied in mother liquor with the aim of breeding for winter-hardiness.

*Гродзенская дзяржаўная
абласная сельскагаспадарчая доследная
станцыя*

*Паступіў у рэдакцыю
28.02.89*